

AKADĒMISKS PIESKĀRIENS MALIENAI

Voldemārs Hermanis

Divas dienas — 25. un 26. augustā — Alūksnē pulcējās vēsturnieki, arheologi, kultūras un izglītības darbinieki, novadpētnieki, citi speciālisti. Darba kārtībā: Alūksnes novada kultūrvēstures jautājumi. LZA jau otro reizi (pirmā 1999. g.) savu izbraukuma sēdi rīkoja šajā Ziemeļvidzemes pilsētā. Šoreiz kopā ar Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmiju (RPIVA) un Alūksnes novada pašvaldību.

“Ar Alūksni sākas Latvija, ar Alūksni sākas Eiropa,” šie novada Domes priekšsēdētāja Aivara Fomina ievadvārdi bija kā starta šāviens tālākajiem izklāstiem par konkrētām vietām, personībām un laika posmiem. LZA prezidents Juris Ekmanis akadēmijas izbraukuma kopsapulces vērtēja kā pētniecības posmus kopumā.

Diskusijas ievirzi lielā mērā noteica novadnieki — bijušie, esošie un savos pētījumos pietuvinātie. RPIVA rektore, Ernsta Glika Alūksnes Valsts ģimnāzijas absolvente un viena no kopsēdes organizētājām Dace Markus akcentēja šī novada bagātās tradīcijas un talantīgu cilvēku klātbūtni. Intervējot mūsu laikabiedrus Veclaicēnē, Mālpupē un citos pagastos, viņa arī veidojusi filmu par malēniskajām izloksnēm. Alūksnes senvēstures jautājumiem pieskārs arheologs Māris Atgāzis un grāmatizdevējs Jānis Polis no Alsviķiem. Savukārt Bejas pagastā dzimusī numismāte vēstures doktore Kristīne Ducmane dalījās atmiņās par “vēsturiski īsto igauņu ciemu” Garjuriem, kur latvieši mācījušies igauņu valodu un otrādi.

Jau pirmajā dienā uzvirvoja polemika ap vēsturisko latgaļu valsts nosaukumu “Atzele”, konkrēti — tā attiecinājumu uz Alūksni un Gaujienu. Kāda gan būtu saruna par šo “Ziemeļvidzemes pērlī” bez pastaigas pa Tempļa kalnu, bez E. Glika ozolu apskates, bez novada skolu vēstures lappusēm. Šajā ziņā saistošs bija Ēvalda Vanaga atskats uz viņa vadīto skolu Romeškalnā, proti, Veclai-

cenē, kur šī mācību iestāde kopš 2009. g. gan vairs nedarbojas. Toties sasparojušies cita kaimiņpagasta ļaudis: kā vēstīja Jaunlaicenes muižas muzeja vadītāja Sandra Jankovska, pavisam jaunais muzejs veidojas par malēniešu tradīciju kopēju, novadnieku un tūristu pulcēšanās centru.

Akadēmiķis Saulvedis Cimermanis savā referātā izvērtēja Alūksnes novada kultūrvēstures izziņāšanas avotus. Pirmavotu zināšana un apstrāde ir tas, uz kā balstāma nopietna izpēte: šim nolūkam kalpo un vēl ilgi kalpos ij mākslinieka Johana Rūdolfa Šterna un etnogrāfa Johana Broces zīmējumi, ij zviedru mērnieku kartes, ij baznīcu grāmatas. Kopsēdes pašā izskaņā vēsturnieks Ainārs Bambals, analizējot pretošanās kustību Malēnijā 1944.–1950. gadā, iezīmēja pēckara perioda politisko panorāmu Ziemeļvidzemē.

Arī šoreiz īpaša vieta tika ierādīta izciliem novadniekiem un viņu likteņgaitām. Arī tādām kā arhitekts Jūlijs Caune, kurš formāli ir “Latvijā nepazīstams alūksnietis”. Viņa dzīvesstāstu pētījusi LU Akadēmiskās bibliotēkas direktore Venta Kocere, kura jau vairākus gadus pievērsusies Harkovas latviešu tēmai. Atliek secināt, ka 1882. g. šaipusē dzimušais latvietis vairāk pazīstams kā šis Ukrainas pilsētas spēcīgās arhitektūras skolas pārstāvis. Klotiņu dzimtas radurakstus kopš 1962. g. pētījis Aivars Kehris (RPIVA), bet par malēniešiem citzemju augstskolās (galvenokārt — Tērbatā, Pēterburgā un Maskavā) interesantu pārskatu bija sagatavojis LZA goda doktors Jēkabs Raipulis. Lai pieminam šeit vienu pasaulē aizskanējušu vārdu, Jaunlaicēnē dzimušo ģeofiziķi Leonīdu Slaucītāju: profesors Hamburgas, Pinebergas un Laplatas universitātēs, pagājušā gs. 50. g. piedalījies Antarktīdas ekspedīcijās kā ģeometrisku darbu vadītājs. Alūksnieši lepojas ar izciliem savas puses cilvēkiem, kaut tikai daļa no tiem guldīta Tempļa kalna pakājē.